

Informační bulletin

HISTORICKÉ SPOLEČNOSTI PRO AKTUALIZACI ODKAZU ČESKÉ REFORMACE VERITAS

č. 5/1996

Pro informaci svých členů vydává VERITAS podle potřeby.

OBSAH

1. 4. lateránský koncil z roku 1215.....	2
Spolužití ve střední Evropě ve 3. tisíciletí – možnosti a naděje (symposium ve Velké Lhotě v červnu 1996)	
2. Přednáška k problematice soužití ve střední Evropě ve třetím tisíciletí	4
3. Vyhodnocení dotazníků.....	6
4. Mírová iniciativa českého krále Jiřího z Poděbrad	8
5. Tábory mladých historiků	11
6. Z činnosti historické společnosti VERITAS v roce 1996.....	14
7. Kalendárium	(vloženo)

IV. lateránský koncil roku 1215 a jeho význam pro další vývoj dějin (nejen církevních)

Církevní sněmy (koncily) byly svolány nejprve císaři, později již přímo papeži k řešení naléhavých ideových otázek, které měly bezprostřední důsledky v praktickém životě a ohrožovaly jak jednotu, tak akceschopnost církevní instituce. Všechny již náležejí k období instituční církve; první z nich v Niceji roku 325 se konal na popud římského císaře Konstantina, který před tím roku 313 vydal tzv. edikt milánský (konec pronásledování křesťanů a faktický počátek státní církve, která pak hrála ústřední roli v historii středověku a jejíž vliv je zřetelný i v politických dějinách novověku až do současnosti).

V této souvislosti je vhodné uvést přehled koncilů pro snazší orientaci v problematice naznačené nadpisem.

Koncily:

1. Nicejský roku 325
2. Cařihradský roku 381
3. Efezský roku 431
4. Chalcedonský roku 451
5. II. Cařihradský roku 553
6. III. Cařihradský v letech 680–681
7. II. Nicejský roku 787
8. IV. Cařihradský v letech 869–870
9. I. Lateránský roku 1123
10. II. Lateránský v letech 1138–1139
11. III. Lateránský roku 1179
12. IV. Lateránský roku 1215
13. I. Lyonský roku 1245
14. II. Lyonský roku 1274
15. Viennský v letech 1311–1312
16. Kostnický v letech 1414–1418
17. Basilejský v letech 1431–1449
18. V. Lateránský v letech 1512–1517
19. Tridentický v letech 1545–1563
20. I. Vatikánský v letech 1869–1870
21. II. Vatikánský v letech 1962–1964

Máme-li hovořit o IV. lateránském koncilu, přiblíží jeho význam jak uvedení historických souvislostí doby jeho konání, tak zmínka o třech dalších koncilech, které mu předcházely. Všechny se konaly v Římě na Lateránu (pozemek darovaný již císařem Konstantinem papeži ve 4. století), první v roce 1123. Jeho hlavním účelem bylo slavnostní potvrzení tzv. wormského konkordátu, tj. ukončení jedné z významných fází středověkého boje o investituru (zda právo dosazovat biskupy náleží císaři či papeži). Šlo o kompromis: papež potom prováděl investituru prstenem a berlou, císař žezlem. K jednoznačnému podrobení moci světské (císaře) moci duchovní (papeži)

tedy nedošlo; konkordát zaručil alespoň jakési ozbrojené příměří, slavené však církevní institucí jako vítězství.

Druhý lateránský koncil roku 1139 svolal papež Inocenc II., když po smrti jeho řádně zvoleného kolegy Anakleta II. roku 1138 Anakletův nástupce abdikoval. Pod vlivem Bernarda z Clairvaux, který byl Inocencovým příznivcem, byly zdůrazněny myšlenky clunijského hnutí včetně odmítnutí světského panování, ale rovněž i obecný celibát kněžstva. Třetí lateránský koncil se konal v určitém časovém odstupu roku 1179 a reagoval již na další vývoj. Papež Alexandr III. po vleklých válečných konfliktech s císařem Fridrichem I. Barbarossou dosáhl vojenského vítězství nad svým protivníkem v bitvě u Legnana. Císař potom uznal Alexandra za papeže. Koncil však vzápětí rozhodl, že nadále bude volit papeže pouze sbor kardinálů (platila dvoutřetinová většina hlasů), o potvrzení volby císařem se již nehovoří. Současně se v této době programově rozvíjí boj proti jinak smýšlejícím: jde o zavržení albigenských (katarů) a zákaz valdenského kázání. Proti albigenským pak byla vyhlášena křížová výprava již v roce 1181; nevybíravě vyhlazeni s konečnou platností byli ovšem až v letech 1209–1229.

Dějinný vývoj se pomalu přiblížil ke čtvrtému lateránskému koncilu. Svolal jej papež Inocenc III., velká osobnost středověké církevní instituce a výborný právník, diplomat a státník. Osobně byl zřejmě přesvědčen, že prosazení světovlády církve je jeho dobrým a potřebným posláním. Podle jeho výroků je papež sice menší nežli Bůh, ale větší než člověk. Je náměstkem nejen Petrovým, ale i Kristovým, takže v něm mluví a jedná Bůh. Všichni panovníci včetně císaře jsou ovšem jeho vazaly, všechny může dosazovat a sesazovat pouze papež. K podpoře těchto nároků měla sloužit legenda o přenesení císařství z Cařihradu na Franky a pak na Němce z papežovy milosti.

Čtvrtý lateránský koncil se konal roku 1215 za účasti asi dvou tisíc osob, které ovšem již nerozhodovaly, ale pouze přijímaly hotové papežské dekrety. Smysl a výsledky těchto dekretů, které tolik ovlivnily další historii, lze sledovat pro náš účel ve čtyřech okruzích:

I. Bylo uzákoněno transsubstanciační dogma, tj. učení o přeměně podstaty chleba a vína v tělo a krev Páně. Tyto proměněné živly jsou pak uctívány, konkrétně hostie ve svátosti oltářní. S tím souvisí i krátce nato zavedený svátek Božího těla. Společenství sv. večeře Páně se změnilo v nadpřirozený prostředek duchovního života udílený pouze prostřednictvím církevní instituce.

II. Výše uvedenou svátost, tj. proměnu živlů při mši, směl nadále konat pouze řádně vysvěcený kněz. Pouze on směl přijímat pod obojí způsobou, protože laikové se od té doby začali kalicha odříkat z obavy před vylitím předpodstatněné krve Kristovy. S konečnou platností měl také platit celibát kněží; ti byli rovněž vyňati z obecné soudní pravomoci a podrobeni soudní pravomoci církevní. Tím vším se vytvořila mezivrstva prostředníků mezi Bohem a člověkem a stále důrazněji byla popírána realita všeobecného kněžství.

III. Mezivrstva prostředníků získala možnosti účinné kontroly věřících (tj. ve středověku všech, kdo nebyli Židé či mohamedáni a nechtěli být likvidováni jako kacíři) zavedením ročních zpovědí. Lepší organizaci, ale i lepší kontrole napomáhala i roční vizitace diecézí. Způsob soustavné kontroly obyvatelstva se stal podkladem mnoha systémů ovládnutí lidí až po současnost.

IV. Koncil uložil panovníkům boj proti kacířům, světská moc měla vykonávat rozsudky nad usvědčenými heretiky. Přímým důsledkem bylo zřízení papežské inkvizice, svěřené potom k provádění řádu dominikánů. Inkvizice se stala modelem postupu proti odchylně smýšlejícím ve všech totalitních režimech.

Reformace – nejen světová, ale již i česká v 15. století a valdenská ve 13. a 14. století – nežádala v podstatě nic jiného, než návrat před rok 1215, kdy byla ještě naděje, že dohovor bude možný, protože neblahý vývoj církve v mocenskou organizaci nebyl ještě zákonně potvrzen. Sv. večere Páně v obecnství církve žijící ve smyslu všeobecného kněžství, církve jako organismus (tělo Kristovo), ne organizace zaštitěná kontrolou a donucovací, často i násilnou pravomocí – to bylo a je vzhledem k podobě církve – přání nikoli „odloučených bratří“, ale těch, kteří se naopak neodloučili a nechtěli odloučit od živé církve Ježíše Krista. IV. Lateranum se postavilo mezi Boha a člověka a znesnadnilo tak svou pozemsky duchovní autoritativností na staletí cestu dorozumění. Jeho následky nemohou být překonány snadno a už vůbec ne jen lidským úsilím. V naději proti naději však lze rozpoznávat, že cesta k základům bez zdůrazňování lidského mezičlánku již začíná porůznu ve světě i u nás doma přinášet ovoce plodného rozpoznání.

doc. dr. Eva Melmuková

K problematice soužití ve střední Evropě ve třetím tisíciletí

Snad největším problémem tohoto geopolitického prostoru jsou vztahy jednotlivých národů na tomto území. Neméně naléhavé jsou otázky vztahů mezi různými náboženskými seskupeními ať již křesťanskými církvemi, či náboženskými společnostmi. Jde nejen o vztahy mezi církví římskokatolickou, která se usneseními IV. lateránského koncilu výrazně oddělila od všeho ostatního křesťanstva a toto oddělení se ještě stvrdilo usneseními koncilu tridentského, (IV. lateránský koncil roku 1215, tridentský v letech 1545–1563; druhý vatikánský koncil pak nepřinesl v dogmatických věcech žádné velké změny) a církvemi navazujícími na českou i světovou reformaci. K tomu je nutné přičíst ještě vztahy mezi římskokatolickou církví a východní ortodoxií ať již jakékoliv obediencie. Samozřejmým účastníkem tohoto procesu je i dnes bohužel nevelký počet lidí židovského vyznání. V posledním padesátiletí v tomto prostoru výrazně přibývá v důsledku imigrace z blízkého i dálného východu vyznavačů islámu a různých orientálních kultů, kteří jsou misijně poměrně aktivní. Stále výrazněji se profiluje i romská skupina obyvatelstva. Aby takové prostředí nebylo sudem střelného prachu je třeba, aby byly vyřazeny třecí plochy mezi jednotlivými skupinami. Tyto rozdíly – jak etnické, tak i religiózní může pomoci překonat jen skutečná snášenlivost, nikoliv lhostejnost, maskovaná tolerancí. Zvláště zboubné by jistě bylo spoléhat na nějaký asimilační proces.

Pro nás občany české republiky je jistě nejdůležitější vztah mezi námi a našimi nejbližšími sousedy. Právě tak jako v případě vztahů mezi různými náboženskými proudy (církve, rozličná náboženská seskupení), platí i tu, že by bylo přímo zhoubné spoléhat na nějaký asimilační proces. Spoléhání na to se neosvědčilo v případě Spojených států amerických (srov. Z. Brzeziński 1993, s. 113 ad.)

Otázka soužití mnoha složek etnických i náboženských působí velké potíže Spojeným státům, které mají oproti evropským a zvláště pak středoevropským zemím určitou výhodu. V samých základech jejich společnosti je zakódována snaha po vybudování „nového světa“, který vytvářeli od 17. století do 19. století většinou lidé, kteří odešli ze „starého světa“ prostě proto, že v něm nemohli z nějakých důvodů (náboženská nebo politická perzekuce, špatné sociální podmínky) existovat. Vlastní dějiny Spojených států začaly až postupným uvědomováním si identity tamního obyvatelstva, jež bylo dovršeno až americkou revolucí, kdy se vytvořil samostatný státní útvar, ba nakonec i americký národ (jak se Američané sami definují).

Nikdo v Evropě však nemá možnost utéci z formace, která se vyvíjela prakticky od pádu Říše římské a definitivní podoby doznala po dvou velikých světových válkách v roce 1945. Ve střední Evropě byla politická mapa určena v roce 1918 a znova potvrzena postupimskou dohodou v roce 1945, ať již na povahu těchto úmluv nahlížíme jakkoliv. Po pádu východního bloku došlo k destabilizaci, ke změně obrazu rozložení politických sil zejména ve střední Evropě, jež se octla v mocenském vakuu; před tím bylo rozdělení sfér vlivu dáno v podstatě jaltskými dohodami.

Nám křesťanům pochopitelně nesluší rozhodovat v otázkách tohoto charakteru, protože žádná církev nemůže suplovat politická jednání a politické struktury (církev nesluší světské panování – 3. pražský artikul). Přesto se jako křesťan pokusím o pohled na celý problém věda, že se odvažuji rizika, protože budu hovořit o věcech, do nichž víra neposkytuje přímý vzhled, ale jen základní osobní orientaci.

Bohužel nelze implantovat „bezkonfliktní pojetí historie“, protože dosavadní vývoj zejména ve střední Evropě byl ve znamení mnoha konfliktů mezi státními útvary i národy, jež zanechaly za sebou hořké zkušenosti. Na nebezpečí spojená s neznalostí takových konfliktů a jejich zahlazováním ukázal např. již citovaný Z. Brzeziński (1993, s. 162 ad.).

Přesto je při jednáních o budoucnosti v této oblasti velmi zajímavým způsobem užíváno nerůznějších tradic, jež jsou formulovány na základě chybné modernizace v povrchním prezentismu a stávají se z nich v pravém slova smyslu metamýty (byť i ne v totalitárním slova smyslu). Jde o zdůrazňování tradic karolinské říše, kdy se tento časně feudální stát má stát vzorem pro demokraticky organizovaný svaz států. Podobně ahistoricky je vnímána osobnost biskupa Vojtěcha, jehož konflikty jsou vysvětlovány jako konflikty křesťanství s pohanstvím a ne jako politický konflikt, jehož byl aktérem i obětí. Přitom je ražena téměř utopická vize Evropy ba světa bez válek a konfliktů. Nejsou však zdůrazňovány pro sblížení jiné důležité jevy, např. Zlatá bula sicilská (definující místo českého království ve střední Evropě), nebo návrh Jiřího z Poděbrad na uzavření svazu panovníků v Evropě, vybaveného i soudní pravomocí a disponujícího společnou vojenskou hotovostí. Nehovoří se ani o státnickém díle Karla IV. Opominut zůstává i význam Kutnohorských úmluv z roku 1485, zakotvujících poprvé zásadu svobody svědomí atd. I aktivita Cyrila a Metoděje je pro některé pouhou epizodou (např. výrok M. Uhdeho v Brně a reakce na něj – Denní telegraf 14.7.1995, s. 2).

Takové nejasnosti ve výkladu dějin mohou nevíтанě destabilizovat národní vědomí zejména slovanských národů ve střední Evropě a ovlivnit i vznik militantního nacionalismu, protože „se všechny zlopověstné příklady nacionalismu a rasismu vyskytly ve společnostech, kde pocit ohrožení nabyt vrchu nad sebejistou kulturní ukotveností“ (J. Fištein 1996).

Bohatě k tomu přispívají i situace, kde na jedné straně se předpokládá kolektivní vina, u jiných jen vina individuální, přičemž jsou celé velké skupiny líčeny jako perzekvovaní jedinci, aniž je zkoumána jejich skutečná vina (srov. referát o knize D. Goldhagena z pera Cl. Freemana, Právo z 30.4.1996, s. 9, v níž je podána analýza Hitlerovy moci a jeho pomahačů).

PhDr. Vladimír Sakař, CSc.

V textu citováno:

Z. Brzeziński 1993: Bez kontroly. Praha.

J. Fištein 1996: Máno, zavři, táhne na maják! Lidové noviny z 1.4.1996, s. 8.

Vyhodnocení dotazníků

Symposium v roce 1996 předcházelo rozeslání dotazníků s průvodním dopisem, který pro informaci v podstatné části uvádíme: „letošní naše symposium je vědomě atypické. Chce směřovat od teorie k praxi, a proto velmi potřebuje slyšet hlas lidí z různých společenství v Evropě. Nelze uspořádat symposium s mnoha účastníky tak, aby vyhovělo v naznačeném slova smyslu svému poslání a neulpělo na povrchu. Proto Vám zasíláme přiložený dotazník s prosbou o spolupráci, třeba geograficky vzdálenou, ale duchem blízkou. Váš dopis pokládáme za náhradu Vaší přímé účasti na sympoziu a o výsledcích jednání Vás budeme informovat.“

Dotazník (byl rozeslán v české i německé verzi) rovněž pro informaci otiskujeme:

Dotazník

Otázky k sympoziu „Soužití ve střední Evropě ve 3. tisíciletí – možnosti a naděje“, Velká Lhota u Dačic, červen 1996

- I. Seřadte očíslováním dle obtížnosti (dle svého mínění) možnosti dohovoru mezi lidmi:
- různých generací	- různých ras
- různých národností	- různých politických stran
- různých vyznání	- různých zaměstnání
- různých jazyků	- různých států
- (nejsnazší: 1; neobtížnější: 8)
- II. Mají lidé ve Vašem okolí trvalejší vztahy s lidmi z jiných:
- národů (kterých)
 - křesťanských církví (kterých)
 - mimokřesťanských náboženství (kterých)
 - ras (kterých)
- III. Seřadte očíslováním různá společenství dle jejich významu pro lidi ve Vašem okolí:
- společenství rodiny užší i širší
 - společenství sboru, farnosti, křesťanské obce
 - společenství zájmových skupin (kterých)
 - společenství pracovní, resp. školní
- (nejvýznamnější: 1; méně významné: 2; atd.)
- IV. Co osobně pokládáte za hodnoty, kterými můžete přispět lidské společnosti:
- Váš národ
 - Vaše církve
 - zájmová organizace, jejímž jste členem (která)
- Uvedte prosím pro zjednodušení zpracování tyto údaje (zatrhněte):
- 1) muž; žena
 - 2) generace 15–25 (let); 25–45; 45–60; 60–75; starší
 - 3) jméno církve či nábož. společnosti:
 - 4) národnost:
 - 5) státní občanství:

Tímto způsobem jsme získali názory různých společenství, konfesních i národních a státních (CASD, CB, CČSH, ČCE, Evang. luterská v Německu i na Slovensku, Jednota bratrská, Pravoslavná církev, Reformovaná církev v Německu, Francii i Švýcarsku, Římskokatolická církev: ČR, Francie, Německo, Rakousko, Slovensko, Švýcarsko). Dotazníky pak zpracovala a tematiku prodiskutovala přímo na místě smíšená česko-německá pracovní skupina. Na tomto místě uvádíme prozatím v přehledu některé zajímavé výsledky zpracování dotazníků; k detailnějším informacím i podnětům a závěrům bohaté diskuse se vrátíme podrobněji ve Zpravodaji Střediska české reformace na jaře 1997. Za nejnepohodnější nebo velmi nepohodný pokládá velká část všech dotázaných dohovor mezi lidmi různých politických stran, za nejschůdnější naopak dohovor mezi lidmi různých konfesí. Česky odpovídající účastníci uvádějí vesměs vztahy se zeměmi západní Evropy a jen zcela výjimečně mimoevropské kontinenty, kdežto u německy odpovídajících účastníků se objevují často i různé země východní Evropy i jiných kontinentů, zejména Afrika. Poměrně mnoho je také zmínek o kontaktu s muslimy. Za nejzajímavější společenství pokládají obě skupiny téměř bez výjimky rodinu, za níž je často, ne však už tak přesvědčivě církev (všichni účastníci se hlásí k některé z křesťanských církví). Pracovní společenství následuje v určitém odstupu; nejméně hodnoceny jsou zpravidla různé zájmové skupiny. Nejzajímavější a nepodnětnější jsou vyjádření ve čtvrtém okruhu, kde se již i v dikci projevuje zřetelně osobnost respondenta. Vrátime se k ní ve Zpravodaji, na tomto místě postačí však jen několik příkladů: národ by mohl pomoci reflexí zkušenosti malého národa mezi velkými, humanitou v pojetí J. A. Komenského a T. G. Masaryka (kdyby ji znal!), solidaritou a pomocí bez očekávání finanční náhrady, smířením, láskou, porozuměním, snášenlivostí. Laskavý čtenář nechť sám uváží, jakým jazykem a ze zkušenosti které konfese pocházejí tyto formulace! Sjednání v tom nejhlubším ztišení je přece církev Ježíše Krista vlastní!

doc. dr. Eva Melmuková

Mírová iniciativa českého krále Jiřího z Poděbrad

Slovo úvodem

V roce 1993 připomněl Francouz z města Belocq pod Pyrenejemi svým krajanům významnou iniciativu českého krále Jiřího z Poděbrad, od níž uplynulo již více než půl tisíciletí. Autor Daniel Urbain hovoří a ovšem i čte a píše také česky; v květnu 1996 jsme se o tom mohli přesvědčit, když s autobusovým zájezdem z Francie navštívil při putování Českou republikou také Evangelický toleranční areál ve Velké Lhotě u Dačic. Setkání s ním i s ostatními účastníky bylo velmi srdečné a opravdu bratrské, dotvrzené i společnými písněmi zpívanými v obou jazycích. A dárkem opravdu milým a radostným byl separát článku, který je natolik závažný, že jej předkládáme členům historické společnosti VERITAS k podstatnému zamyšlení. Článek je úvodem k latinskému textu Tractatus pacis toti christianitati fiendae (Návrh směřující k nastolení míru všeho křesťanstva), včetně jeho překladu do francouzštiny. Připojen je i chronologický přehled událostí v letech 1411–1477 v Čechách, a rovněž i bibliografie.

doc. dr. Eva Melmuková

1464: Český král Jiří z Poděbrad a jeho návrh všeobecného míru

Jedenáct let po pádu Cařihradu předkládá český husitský král Jiří z Poděbrad a právníci jeho dvora, především Antoine Marini z Grenoblu, návrh směřující k nastolení míru ve všem křesťanstvu. Lze o něm říci, že započal vývojové období přechodu od středověkého křesťanského universalismu, vedeného papežem a císařem, k renesanci, k modernějšímu přístupu k problémům, s nimiž ještě dnes máme tolik nesnází.

Projekt krále Jiřího s rozvahou odsouvá papeže a císaře a nahrazuje je jako federalizujícím prvkem komunitou, společenstvím navzájem si rovných národů bez ohledu na jejich význam.

Poznámka k pojmu „imperium“ (císařství, říše)

V roce 1918 zmizely ruská a turecká říše, které se obě pokládaly za dědičky byzantského císařství. Zmizelo rovněž císařství německé a rakouské, která se obě pokládala za dědice Svaté říše římské národa německého. Zatímco německé císařství s pruskou orientací se téměř krylo s německým etnikem, s výjimkou několika polských a lotrinských míst, která byla do něj pojata náhodně, ostatní říše povstaly z univerzální vlády, postavené nad mozaikou podřízených národů.

V roce 1918 triumfují národnosti. Evropa se organizuje v soubor suverénních národů v lůně Společnosti národů. Po uplynutí čtvrt století se spojuje s Organizací spojených národů ke světové působnosti. Na evropské úrovni se však objevuje Rada Evropy a další navazující organizace.

Původní plán

Je pravda, že plán krále Jiřího se vztahuje na křesťanstvo jako společenství. Není obměnou méně ambiciózního plánu Antoina Mariniho, který chtěl sdružit evropské národy pro křížovou výpravu proti Turkům? Král Jiří je však husita utrakvistického zaměření; utrakvistická církev byla uznána Římem díky kompaktátům z roku 1433 jako národní církev. Měla své vlastní obřady; přijímání pod obojí způsobou, chléb a víno pro věřící (sub utraque specie, odtud jméno utrakvisté). Papež však 31.3.1462 kompaktáta zrušil. Za těchto podmínek král Jiří, radikálnější než jeho poradce, vymýšlí systém, v němž papež a císař už nebudou mít reálnou moc. Je to doba, kdy se strukturují národní církve: v roce 1438 galikánská s pragmatickou sankcí z Bourges, 5 let po pražských kompaktátech.

Papežství, oslabené po avignonském exilu, je stále více chápáno jako cizí moc, která brání projevu náboženské identity každého národa.

Stejně i císařství je chápáno jako struktura, v níž nemá mezinárodní plán oporu, jako překážka pro vztahy mezi jednotlivými státy. Různá německá knížata, která se domohla skutečné suverenity, nemohou jednat jako rovný s rovným s králi mimo říši, tj. např. s Polskem, Maďarskem či Francií. To je především příklad českého krále, jenž je říšským vazalem, ale snaží se o vlastní diplomacii jak uvnitř, tak vně říše.

Vláda Jiřího z Poděbrad představuje výjimku v dějinách svaté říše římské. Česká koruna a císařské důstojenství se vztahovaly na tutéž osobu za lucemburské dynastie (1346–1437). Stejně tomu bylo i za Habsburků (1526–1918). Tato výjimka se prodloužila až do vlády Vladislava Jagellonského. V té době pod vládou Ludvíka XI. (1464–1483) se uvažovalo o spojení mezi královstvími francouzským, českým, uherským a polským mimo vlastní říši. Objevuje se tehdy pojem mezinárodního společenství, už ne ve smyslu hierarchie, ale rovnosti, i když se stále nazývá křesťanstvem. Je to plod první husitské reformy: odmítnutí centralistické koncepce císařství v křesťanské církvi. Císař je odmítán jako suverén nad králi. Králové se ztotožňují s národy, jimž vládnou.

Král Jiří, nejprve zemský správce, je zvolen za krále českou sněmovnou. Není to panovník, který by usiloval o vlastní dynastii, třebaže měl syny. Dokonce si přál, co dobrý politik, přenést svou korunu na Jagellonce, což učinil. Národní idea vystoupila proti ideji dynastické, která shromažďuje rozptýlená území pomocí sňatkové politiky panovníků.

Zhasíná císařství – rodí se národ

Je jasné, že navržená smlouva měla být podepsána panovníky, kterým jejich moc nepropůjčil suverénní lid. Národní myšlenka vstupuje zadními vrátky: mezinárodní činitelé mají bdít nad dodržováním smlouvy. Stálé shromáždění mělo zasedat 5 let v Basileji, pak 5 let v některém z francouzských měst atd. Článek XVI to definuje takto:

„Bude mít své vlastní zbraně, svou pečeť, svou společnou pokladnu, své veřejné archivy, svého syndika, daňového prokurátora, funkcionáře, a všechna ostatní práva, zahrnující a zajímaví jakýmkoli způsobem jednotu respektující právo a spravedlnost.“

Článek XVII se týká idejí národa a to způsobem nazírání středověkých univerzit (to mělo velký význam v Praze v husitské době):

„Vzhledem k tomu, aby práva každé země byla zachována v neporušenosti, pokládáme za správné, aby každá země, v níž bude mít shromáždění své dočasné sídlo, určila pro vyšší funkce funkcionáře z vlastních řad této země, kteří znají její mravy a zvyklosti a rozumějí jim.“

Bartoloměj de Las Casas v příštím století nahradí ideu křesťanství ideou mezinárodního společenství a dovrší přechod k modernímu pojetí započatému králem Jiřím. To co určuje lidskou důstojnost a co z ní činí subjekt práva, již není křesťanství, který člověku umožňuje začlenění do „corpus christianum“ (křesťanstvo), ale pouhý fakt, že jde o lidskou bytost.

Odchází corpus christianum

Ve stejné době jako Las Casas stanoví radikální reformace ve zcela jiné souvislosti a svým způsobem rozdíl mezi „corpus christianum“, tj. středověkým křesťanstvem a „corpus Christi“ (tělo Kristovo). To druhé je také nazýváno církví neviditelnou a je společenstvím věřících, kteří se pro víru osobně rozhodli a jež zná sám Bůh. Corpus Christi je zřetelně odděleno od ostatní společnosti. Tím se otvírá cesta pro sekulární společnost.

Jiří z Poděbrad, i když neviděl výsledky svého návrhu smlouvy, zapomenutého v zásuvkách kancelář, přece přispěl výrazným způsobem k vývoji sekulární společnosti, byť pro ni stále ještě užíval pojmu „křesťanstvo“. Tato společnost se přestává identifikovat s césaropapistickým středověkým systémem s jeho vertikální hierarchickou strukturou a začíná si uvědomovat sebe samu i společenství navzájem si rovných národů, spojených multilaterálními a horizontálními vazbami.

Jiří z Poděbrad se svým činem stává průkopníkem moderní doby a předjímá pojmy jako známá „subsidiarita“; tento pojem se dnes začíná objevovat ve smlouvě o Evropské unii v Maastrichtské smlouvě, jež se právě ratifikuje (pozn. redakce: psáno v roce 1993). Více než 5 století než se realizuje smlouva – lze to vyjádřit lépe?

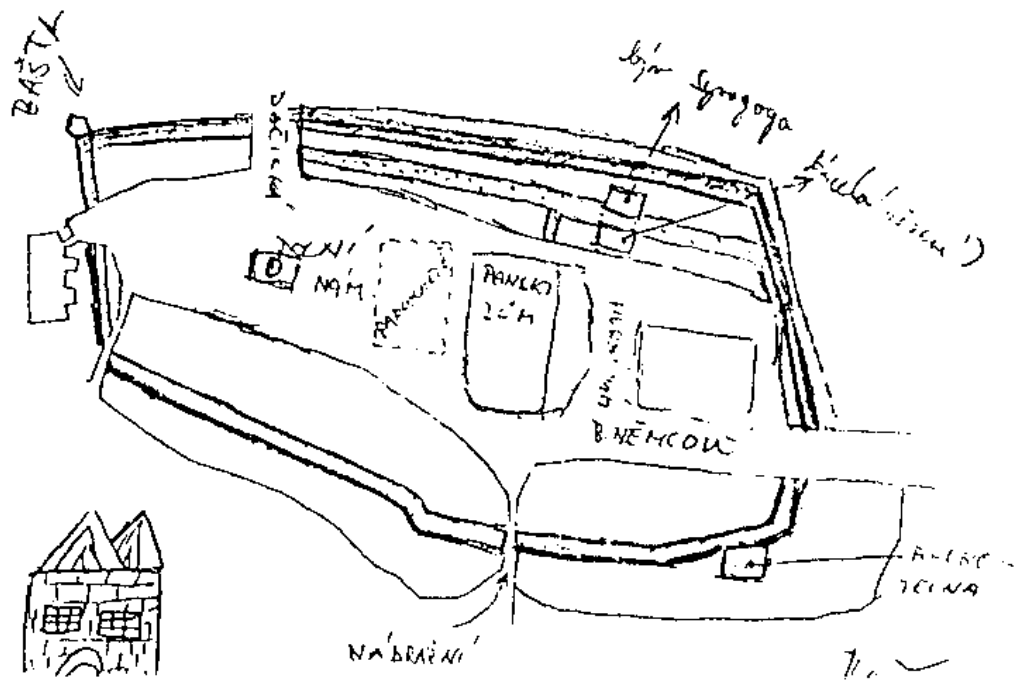
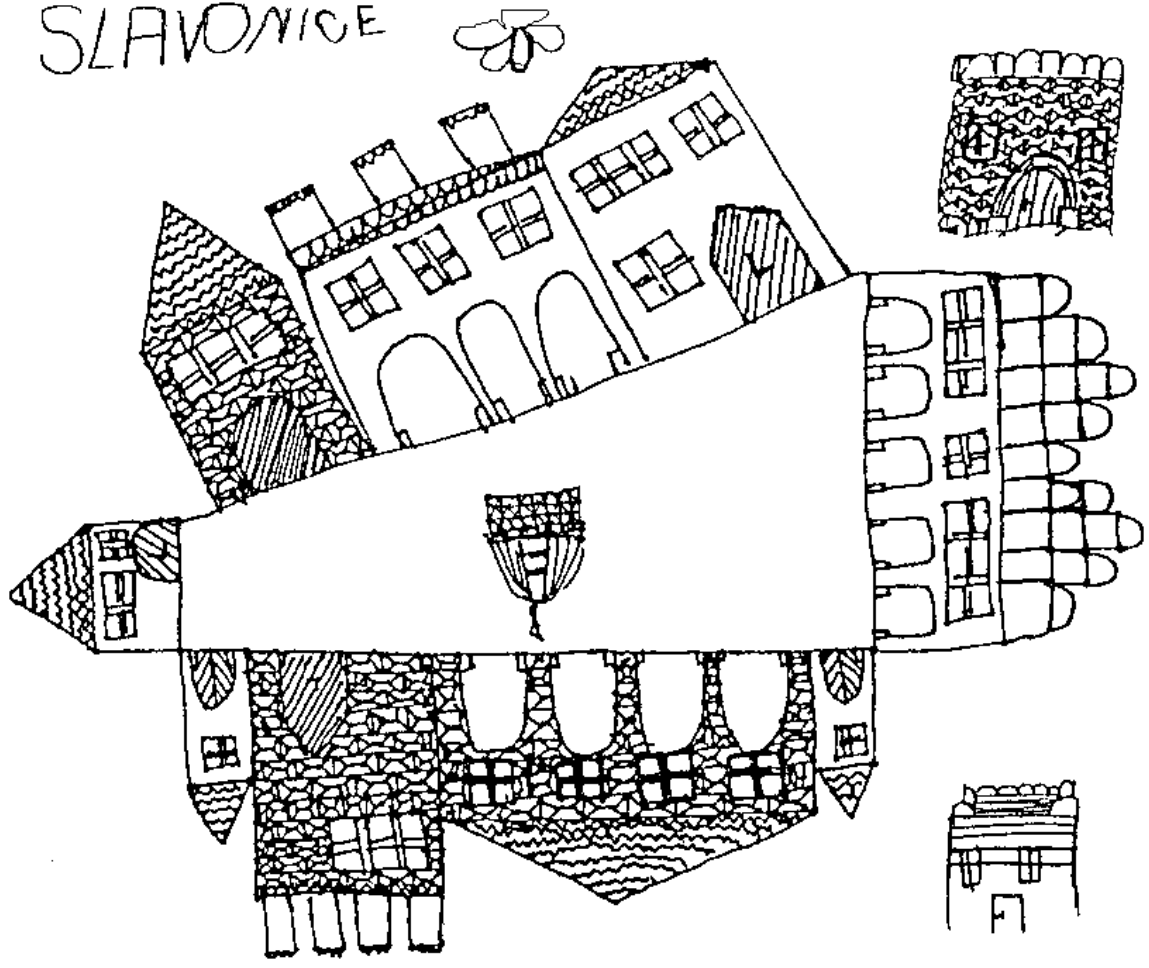
Zda může ještě český národ, ponořený do nesnází rozdělení se Slovenskem, hrát úlohu spojovacího článku mezi východem a západem, jak navrhoval kdysi král Jiří? Jaké nové formy vztahů mezi národy bychom si mohli představit, aby bylo možné odpovědět na slabost současnosti?

Daniel Urban

Tábor mladých historiků ve Velké Lhotě u Dačic

Ve dvou březích (11.–18. srpna) se konal první tábor mladých historiků ve Velké Lhotě u Dačic. Přijely děti i mladí lidé z různých míst České republiky od 9 do 16 let, mimořádně i starších. Podnětem pro ně bylo pozvání historické společnosti VERITAS, uveřejněné v tisku, ale zejména tlumočené i osobně těmi, kteří správně pochopili, oč zřejmě půjde. Z pozvání pro informaci citujeme: „Současní mladí lidé se jenom zřídka zajímají o dějiny své země a světa. Příčinou může být i časté zneužívání a zkreslování historických skutečností, které vede k nedůvěře k historii vůbec. Důsledkem je ovšem v každém případě ochuzení a přímo vykořenění příštích generací – se všemi nebezpečími, které z toho vyplývají.“

SLAVONICE

Brandlin BERLÍN

Bylo to dne 24. 8. L. P. 1944. V tu dobu byla pani Marie Hesová 37 let. Dnes jí je 69 let a vyprávěla nám o tom, jak se žilo na konci 2. světové války.

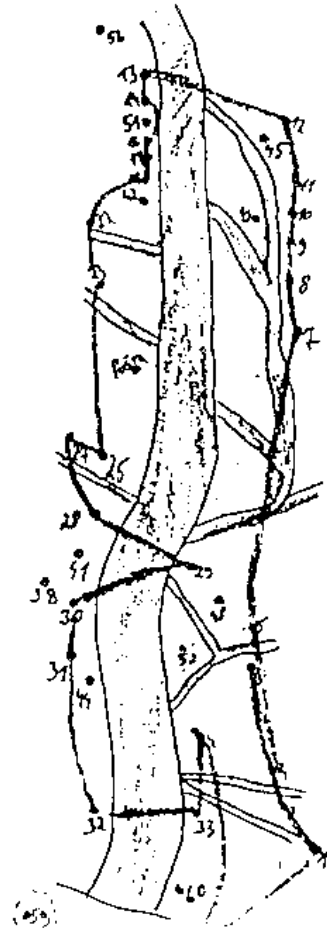
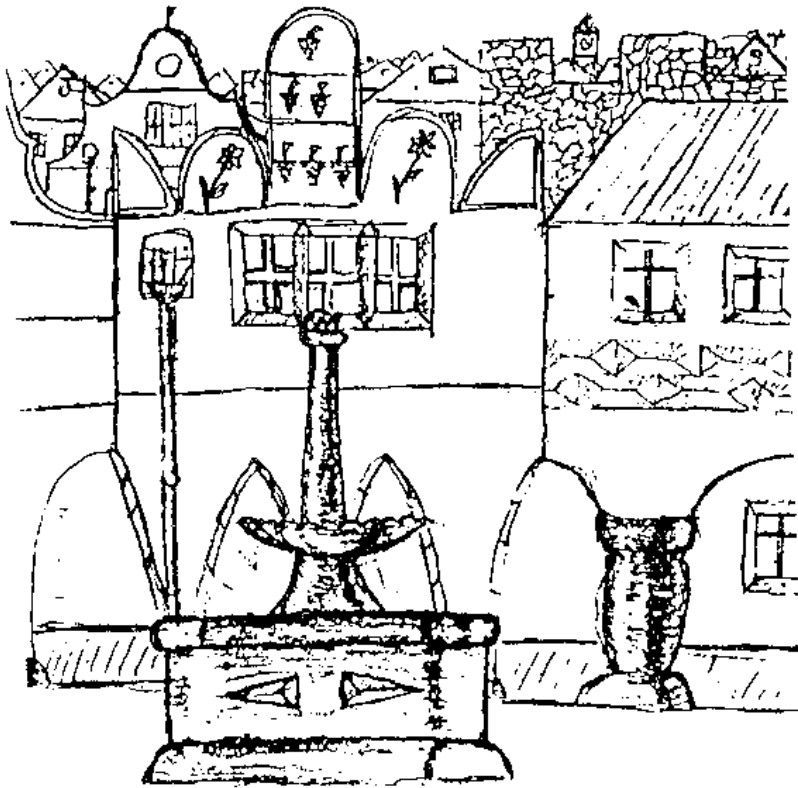
v Brandlině vybuchly tři bomby. Z toho jedna v lese, druhá u školy (zazněchlo po sobě) třetí m. jistou) a třetí vybuchla u domu Nežtvaní se sebou bomby nezazněchely žádná oběti. Tená den zůstali Hesovi bez oběde, protože se jim rozvařily knedlíky, jelikož pani Hesová odvedla svou maminku pryč z vesnice, ~~z vesnice~~, že jí maminka měla belavou ruku. Když nám tato babička sdělila, že musela jít se svou maminkou do lesa, sdělila, aby nemusela mít strach, že spadne bomba a zřítí se na ni strach. Mezitím byli obyvci Brandli svědky letecké bitvy. Na obloze byla vidět mnoho kouřů, ohně a světla. Američe honili zasažené německé letadlo. Německá stíhačka padala nedaleko místa, kde máni pani Hesová pašl kápní. Tlakem vzduchu koně svalili na zem. Toto letadlo spadl, pali. Druhá německá stíhačka byla vzdušná a spadla u bažic. Vesnička Bro

Spíše silomku a nahuby
kva' apodla v sídly.

I. skupina RADLICE

Historická společnost VERITAS si uvědomuje, že je třeba nejen poukazovat na nebezpečí, ale především podat pomocnou ruku. V tomto roce nabízí zájemcům dva tábory mladých historiků... Poznávání metodiky historické práce, pokusy vlastního výzkumu i nutné rekreační osvěžení (lesy, rybníky) se mají stát náplní těchto soustředění. Počítá se i s poznáváním blízkého okolí a památek (Telč – město pod ochranou UNESCO, Slavonice – městská památková rezervace, Velká Lhota – památkově chráněný toleranční areál aj.).“

Oba tábory splnily svůj účel. Mladí účastníci se hned na počátku seznámili se základním metodickým přístupem k hodnocení historických událostí na příkladech hodnocení vlastních „osobních dějin“. Další příprava k odborné činnosti byla pestrá a přinášela poučení i nutné osvěžení.

Děti i mladí lidé se učili historické orientaci v terénu (včetně rekonstrukcí obcí a měst), rozeznávání historických pramenů a jejich výpovědní hodnoty, seznámili se s Evangelickým tolerančním areálem a jeho historií, zkusili na základě rozhovoru písemný záznam ústního pramene, všímali si uměleckých prvků i jiných věcí při návštěvě Slavonic, Dačic a Telče. Kromě mnoha dalších aktivit v odborném slova smyslu si užili i oddechu v krásné přírodě, dle možnosti (zejména druhý tábor) pak i koupání. Již při odjezdu mnozí projevíli přání přijet do Velké Lhoty na takový tábor znovu.

doc. dr. Eva Melmuková

Z činnosti historické společnosti VERITAS v r. 1996 (včetně posledního čtvrtletí 1995)

Historická společnost VERITAS, která má v současné době 84 členů, se sešla ke své valné hromadě v sobotu 12.10.1996. V tomto roce pracovala již s novým výborem a dle nových, loni schválených stanov.

Činnost se rozvíjela ve třech okruzích: školském, genealogickém a ve Středisku české reformace.

Školská sekce zorganizovala pravidelná setkání učitelů dějepisu, českého jazyka a občanské nauky, i zájemců o tuto problematiku, a to na podzim a na jaře, již tradičně v Pardubicích, ve sborovém domě ČCE. Účastníci se zabývali otázkami 16.–18. století (J. A. Komenský, období pobělohorské až do tolerančního patentu, raná doba toleranční) i dosavadními výsledky práce husitské komise. V létě byl uspořádán poprvé zdařilý tábor mladých historiků ve Velké Lhotě u Dačic za účinného spolupůsobení několika pracovníků VERITAS.

Genealogická sekce se sešla na dvou schůzích, kde mohla s uspokojením konstatovat dobré výsledky své pokračující práce. Upozorňujeme zejména na knihu „Matriky a jejich význam pro práci genealoga“, kterou ve spolupráci s F. Šilarem zpracoval dipl. tech. K. Řičař. V této knize jsou uvedeny i seznamy evangelických matrik uložených ve státních archivech, stejně jako matriky vedené dalšími evangelickými církvemi a CČSH.

Středisko české reformace v Evangelickém tolerančním areálu ve Velké Lhotě uspořádalo počátkem června atypické sympozium s širší písemnou účastí mnohokonfesionální a mnohonárodní skupiny účastníků; vyhodnocení prováděla česko-německá skupina. Více o této akci uvádíme v Bulletinu na jiném místě. Kromě tohoto setkání přijelo několik zájezdů tuzemských i zahraničních, které jako jeden z cílů cesty měly právě toleranční areál s Památníkem české reformace. Těší nás, že v areálu se mohou blíže seznámit s naší historií i někteří zahraniční studenti a ovšem i jednotliví návštěvníci, letní hosté a turisté. Od příštího roku hodlá VERITAS vydávat kromě Bulletinu i Zpravodaj Střediska české reformace pro informaci svých členů.

Upozorňujeme případné zájemce, že lze získat 4jazyčné mapky (Památná místa české reformace) z druhého vydání; pokud jde o publikaci „Evangelíci v rané toleranční době v Čechách a na Moravě“, zbývá již jen velmi omezený počet výtisků. V obou případech je nutné se obrátit s objednávkou na knihkupectví Kalich – Olga Melmuková, náměstí Zachariáše z Hradce č. 21, 588 56 Telč I.

dr. Petr Melmuk

Vydává a rediguje: VERITAS – historická společnost pro aktualizaci odkazu české reformace

Telč I/21
PSČ 588 56